

tas'ın «sol»larından, Daniel Ortega'yı **Le Monde**, Nikaragua Devriminin «ömür boyunca bir sosyalist devrim için savaşmış gerilla önderleri» arasında sayıyor. Hassan ise Gazze'den göçmüş bir Filistinli'nin oğlu ve gerilla önderi.

Cunta'nın «denge ögesi», Onikilerden Sergio Ramirez Mercado. Ramirez'i Batı kaynakları el üstünde tutuyor. **Newsweek** onun için bir keresinde «ABD açısından güvenilir etmeni» diye yazdı. Fakat öte yandan Ramirez, Somoza'ya karşı mücadele içinde «militan» bir tutum takınmıştı, Sandinistlerle de oldukça iyi diyalogu vardı.

HÜKÜMET

18 kişilik hükümet ise tam anlamıyla bir «türlü». Onikilerden birçok bakanın yer aldığı hükümette, 26 yıl Ulusal Muhafızlarda çalıştıktan sonra kaçmış olan Larios Savunma Bakanı; «uzun süreli halk savaşı» stratejisinin teorik-pratik önderlerinden, FSLN'yi kuran eski Sandinistlerden Tomas Borje Martinez ise İçişleri Bakanı. Borje, Marksist olduğunu açıkça söylüyor ve yeni Nikaragua ordusunun kuruluşundan ilk planda sorumlu olduğu çeşitli kaynaklardaki haber-yorumlardan anlaşılıyor. Borje, halk milisi kurulacağını ileri sürüyor.

Hükümetin çeşitliliği gerçekten hayli ilginç. Örneğin Bakanı Cruz, menecerleri, teknokratları v.b. geri getirmekten söz eden biri; Çalışma Bakanı Yardımcısı ise NSP'den bir kişi. Dışbakan Onikilerden rahip d'Escoto, Kültür Bakanı, da FSLN'den rahip Ernesto Cardenal.

BAZI «HESAPLAR»

Şu anda Nikaragua'da savaş alanlarının sıcaklığı tam anlamıyla ortadan kalkmadığından, iktidarın alınmasından sonra ülkenin en büyük gücü konumuna FSLN yerleşti. En etkin olan güç o, çünkü silahlar onda. Ulusal Askerî Komutanlık'da FSLN'nin her eğitiminden bir kişi yer alıyor. Ayrıca FSLN'nin kendi Ulusal Önderliği de gelişmelerde hayli etkin. Bu önderlik, her eğilimin eşit olarak temsil edildiği 9 kişilik bir komite, Elbette Komutanlık ve Ulusal Önderlik, öteki resmi kurumlara göre epeyce solda.

Burjuvazi, bir an önce «norma» koşullara dönüşmesini istiyor. Seçimler yapılmasını, halkın oylarıyla başa geçebilecek burjuva alternatiflere karşı FSLN'nin silahlı gücüyle bir şey yapamayacağını ve bir profesyonel ordu konumuna geçerek «kişisine cekileceğini» hesaplıyor. Sərbest genel seçimler, FSLN önderlerinin çoğu tarafından da sözü edilen bir konu. Ama buna karşılık, Moises Hassan, kurulmuş bulunan Cunta-Hükümet-Devlet Konseyi v.b. yapısının en az dört yıl korunması gerektiğini söyleyerek seçimlerin epeyce ertelenebileceğini belli etti.

DIŞ İLİŞKİLER

Diş ilişkiler alanında yönetim oldukça ustalıkla bir politika izliyor. İktidara geç geçmez, yeni ordu kurmak için ABD'den silah istediler örneğin. ABD verme-

ince «başka yerler»den alma imkânı doğdu tabii. Yeni Nikaragua yönetimi, asıl olarak Bağlantısızlar'la ilişki kurup, ABD ve Reel-sosyalist devletlerle arayı açmama tavrını sürdürüleceği benziyor.

Belirtmek gerekir ki, bu onun tek yaşama şansı. Yani kendi kaderine hakim olmak istiyorsa tek şansı. Çünkü aksi halde, örneğin ABD'ye veya başka odaklara bağımlılaşması durumunda, yine yaşar, ama başka birileri tarafından sürekli denetlenir/belirlenir.

ABD ile arayı fazla açmama kaygısı, Nikaragua'nın yeni yöneticilerinin tutumunu belirleyen bir öge olmaya devam edecek. Bu çok önemli. Çünkü ABD'nin teşvikiyle uygulanacak çeşitli emperyalist baskılar (ekonomik ablukadan fiilli müdahaleye kadar) karşısında Nikaragua'nın tutunabileceği pek bir dayanak yok. Reel-sosyalistler açıkça destek sağlayamazlar. Çünkü dünya dengesi hesaplarının temelinde yer alan kuralarla çelişir böyle bir destek tutumu. ABD'nin «doğrudan» nüfuz alanı olan bir bölgedeki Nikaragua'ya açık Sovyet v.b. desteği pek mümkün görünmüyor. Ancak dolaylı kanallardan, Küba ile ilişkileri sıcak tutarak Reel-sosyalist komptan destek alınabilir. Ne olursa olsun, Nikaragua'nın bağımsız-bağlantısız bir görüntüsünün olması zorunlu.

ORTA AMERİKA ÇERÇEVESİNDE

Nikaragua ile ilişkili bir önemli sorun da, öteki Orta Amerika diktatörlüklerinin zayıf durumu nedeniyle ortaya çıkıyor. Ülkeleri içinde toplumsal dayanakları hayli cılız olan Honduras, El Salvador, Guetemala diktatörleri, her an devrime tehlikesiyle karşı karşıya. Bu ülkelerde de burjuva muhalefet ögeleri var ve özellikle Guetemala ile El Salvador'da gerilla hareketleri gelişkin.

ABD'nin bakış açısından, Orta Amerika epey nazik bir durumda. Nikaragua'daki olay, öteki Orta Amerika ülkelerinin halkları üzerinde yüreklandırıcı bir etki yaptı. Sözkonusu halkları boyunduruk altında tutmanın başlıca aracının müthiş bir aşığılama ve acizlik duygusu yaratma politikası olduğu gözönüne alınırsa, bu etkiyi büyük boyutlarda düşünmek gerek.

FSLN, komşu ülkelerdeki gerillalarla sıkı bağlar kurmuş mu, onlara aktif destek sağlıyor mu, açıkça bilinmiyor. Ancak, Sandinistlere ve Nikaragua halkına karşı El Salvador ve Guetemala askerlerinin de gizlice savaştıkları, en son, devrimden kaçan Ulusal Muhafızların binlercesinin bu ülkelere sığındığı gibi olgular gözönünde tutulursa, FSLN'nin komşu ülkelerdeki mücadeleyle ilgisiz kalmayacağı daha kolay anlaşılır. Kaldı ki, Orta Amerika'nın, hattâ genel olarak Latin Amerika'nın önemli bir özelliği burada rol oynamaktadır: Birine Amerika halkları arasındaki çok büyük benzerlikler nedeniyle, herhangi bir yörede başlayan aktif mücadelenin çevreye yayılması kolay, hattâ kaçınılmazdır denebilir. Konuştukları dil bile ancak şive farkıyla ayrıt edilebilen Nikaragua ve diyalim El Salvador insanları, uzun yıllardır çektikleri acıların benzer niteliği, düşmanların aynılığı v.b. nedenlerden ötürü, birbirlerini, sâit iki komşu halk olmaktan çok daha yakındırlar.

Nikaragua konusunda ABD'yi en çok kaygılandıran

durum budur. Nikaragua'da gelişmeler kısa zamanda billurlaşmayacaktır. Daha bir dönem, burjuva ögelerle şu ya da bu düzeyde «solcu» ögelerin gizli mücadelesine sürecektir. Fakat bu arada başka Orta Amerika

ülkelerinde de devrimler olursa, bölgedeki devrimci güçler çok daha büyük bir hareket serbestliği ve yaşama imkânı elde edecekler, ABD'nin gelişmeleri Jettelenmesi imkânsız denecek kadar zorlaşacaktır.

—o00o—

EL SALVADOR: İç Savaş?

Derleyen: JÜLİDE ERGÜDER

El Salvador geçen bahar aylarından buyana sürekli gündemde. General Carlos Humberto Romero'nun askerî yönetimi sallantıda. Bu yoksul Orta Amerika ülkesi ise iç savaşın eşliğinde. Nikaragua'da Sandinista gerillalarının iç savaşı başarı ile sonuçlandırarak yönetimi ele geçirmesinden sonra, Latin Amerika'da su yüzüne çıkan her türlü yeni gelişme özel bir ilgi çekiyor. ABD'nin Latin Amerika'daki etkinliğini yitirmesine yol açabilecek yönetim değişiklikleri, Orta Doğu'daki karmaşa da göz önüne alınırsa, salt bölgesel açıdan değil, dünya borsası açısından da önem kazanıyor.

International Herald Tribune gazetesinde yayınlanan aşağıdaki kısa makale, El Salvador'un bir iç savaş tehlikesi karşısındaki siyasal ortamını özetlemesi nedeniyle ilginç. Ancak, yazının çevirisini sunmadan önce, El Salvador hakkında bazı temel bilgileri kaydetmek yararlı olabilir.

ORTA AMERİKA'NIN EN UFAK AMA NÜFUS YOĞUNLUĞU EN YÜKSEK ÜLKESİ: EL SALVADOR¹

El Salvador yaklaşık 22 bin km²'lik yüzölçümü ile Orta Amerika'nın en ufak ülkesi; Büyük Okyanus'un kıyısında, La Paz Irmağı ile Fonseca Körfezi arasında yer alıyor. Başkenti, nüfusun yarım milyonu ancak bulan San Salvador. Ülkede başlıca İspanyolca ile yerli maya ve nahua dilleri konuşuluyor.

El Salvador volkanik bir arazi üzerinde kurulmuş, bu nedenle de ülke toprakları henüz tam yerleşmemiş. Kuzeyde Atlantik Okyanusu'nun etkisiyle görece soğuk bir iklim görülürken, ortada, And Dağları ile kıyı sıradığı arasında büyük bir cöküntü var. Bu cöküntünün tam ortasından bütün Amerika ülkelerini birbirine bağlayan kara ve demiryolu geçiyor. Şeker kamışı, kahve gibi ticari bitkiler burada yetiştiriliyor, endüstriyel faaliyetler kısıacası, ülke nüfusunun çoğu bu topraklarda toplanmış. Özellikle 1962 yılında demiryolunun tamamlanmasından sonra, bu bölgenin zengin tarım kaynakları daha da gelişmiş, denize dökmek için ırmağın ağzlarında piriç yetiştiriliyor. Sıcak vadilerde ise tahıl tarımı (özellikle mısır) yapılıyor.

El Salvador ekvator bölgesinde olmasına rağmen, kuzey rüzgârlarının etkisiyle ılımlı bir iklimle sahip.

Yaşışlı bir ülke, mayıs-eylül ayları arasında çok yağış alıyor. Doğal bitki örtüsü tarımın çok geniş bir alana yayılması sonucunda hemen hemen yok olmuş. Kuzey batıdaki kurak topraklarla And Dağları'ndaki geniş otlaklarda (toprakların %33.3'ü otlak olarak kullanılıyor) büyük sığır ve koyun sürüleri besleniyor. İrmaklar kısa ve sel gibi. İrmakların düzensiz akışı hidrolik güç sağlanmasına olanak vermiş, ülkede çok sayıda hidro-elektrik santrali var.

Latin Amerika ülkeleri arasında, en çok kalabalıklaşan ülke El Salvador: nüfusu her yıl düzenli olarak %34 oranında artıyor. Bu nüfusun yaklaşık %65'i tarım'a uğraştığı için, kırsal yörelerde nüfus daha yoğun. Ancak, çalışan nüfus gün geçtikçe endüstriye kayıyor.

El Salvador'da üretimin hemen tamamı iç tüketimde kullanılıyor, yalnız kahve ihrac ediliyor ki, kahve toplam ihracatın %87.6'sını oluşturuyor.

Başlıca tarım ürünleri	Toplam üretim gelirindeki oranları ²
Mısır	%54.5
Kahve	%25.6
Fasulya	% 7.1
Pirinc	% 5.4
Şeker kamışı	% 3.8

El Salvador'da, daha önce belirtildiği gibi, fazla nüfus nedeniyle, halk boş bulduğu her karış toprağı ekıyor denebilir. Sun'i gübre kullanımı ve makineleşme de tarımda verimliliği artırıcı etki yapmış. Ülkenin dış ticaretinin çoğu ABD'ye yönelik: ithalatın %70'ini ve ihracatının %80'ini ABD ile yapıyor. Bu arada, uzun vadeli yatırımlar için BIRD (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası), IMF (Uluslararası Para Fonu), Export-Import Bank ile Amerika Devletleri Arası Gelişme Bankası'ndan kredi alıyor.

Çok zengin bir tarihe sahip El Salvador; Maya kültürü bu topraklarda doğup serpilmiş. 1917'deki bulgular El Salvador'da Mayaların önce de bir uygarlık yaşadığını ortaya koymuş. Şu anda ülkede yaklaşık 130 bin kadar kızılderiilli yaşıyor. VII. yüzyılda bilinmeyen bir nedenle güneye göç eden Mayalar, geriye günümüzde yoğun arkeolojik çalışmalara konu olan zen-

gün bir uygartık malzemesi, özellikle de Thuacan ve Cihuatan kentlerinin kalıntılarını bırakmışlar.

İspanyolların El Salvador'a gelmesi XVI. yüzyıla rastlıyor. Bu dönemde, ülke toprakları büyük illere bölünmüş; bu illerin herbiri, başkumandanlığı Guatemala'da bulunan Yeni İspanya (Nueva Espana) naipliğinin bölümlerini oluşturuyormuş. İspanyolların yönetimi altında ülkede, İzalco volkanının ardarda püskürmesi üzerine Sonsonate bölgesinde kakao tarımının gerilemesine dek, kakao ekimi, civit yapımı, hayvancılık bir hayli gelişmiş. Daha sonraki yıllarda kakao ekiminin iyice gerileme nedenleri arasında, Caracas'ın rekabeti, Acajutla limanının korsanlar tarafından talan edilmesi, dünya piyasasında kakao fiyatlarının gerilemesi, XVI. yüzyıl ortalarında kızilderillerin köle olarak kullanılması yasağınıca, kakao çiftlikleri sahiplerinin bedava işçilerini yitirmeleri de sayılıyor.

El Salvador'un çoğu melez olan halkı, günümüzdeki özelliklerini XVIII. yüzyılın son 30 yılında kazanmaya başlamış. Ülkede beyaz, melez, dağlı, Gaskonyalı, Katalan, Fransız vb. kökenli karmaşık bir halk yaşıyor. 1778 yılına dek okul falan da yokmuş, zamanla matbaa gelmiş ve kitaplar basılmış. Şimdi ise, ülkede ilk öğretim parasız ve herkese zorunlu. Devlet öğretim üyelerinin yetiştirilmesi işini üzerine aldığı gibi, özel eğitim kurumlarını da sürekli denetliyor. Ayrıca, devlet özerk El Salvador Üniversitesi'ni de finanse ediyor. İkinci üniversite Katolik Üniversitesi. El Salvador'un en büyük gazetesi, başkentte yayınlanan ve yaklaşık 80 bin tirajı «El Diario del Hoy». Bunun yanısıra iki radyo ve iki TV verici istasyonu var.

1811 Orta Amerika'da bağımsızlık hareketinin başlangıç tarihi. El Salvador 15 Eylül 1821'de bağımsızlığını ilan etmiş. Bağımsızlık için, XVI. yüzyılda bu toprakları fetheden gelenlerin torunları olan beş büyük toprak ağası mücadele etmiş. Her biri 6 bin hektardan fazla toprak sahibi olan bu ağalar, bağımsızlığı ilan eden meclisin önde gelen kişileriymiş. El Salvador bağımsızlığını elde etmiş ama siyasal yaşamı bir türlü istikrar kazanamamış. 1821-1840 yılları arasında El Salvador bir hayli karışık bir dönem yaşıyor: Orta Amerika Federasyonu'nda önemli bir rol oynayan El Salvador Guatemala'nın federasyondaki egemenliğine baş kaldırmış, Guatemala, Honduras ve Nikaragua'nın müdahaleleri ile boğuşmuş. San Salvador piskoposluğu kurulduktan sonra, ülkenin siyasal bağımsızlığını kilsese de tanımış.

Guatemala'nın sürekli müdahaleleri ile uğraşmak zorunda kalan El Salvador'da hep istikrarsız devlet başkanları işbaşına gelmiş. Çoğu kez darbe ile gelen başkanların çoğu ya kendi haleflerini tayin etmişler, ya da kendi kendilerini yeniden başkan ilan etmişler. El Salvador'un siyasal yaşamında dikkati çeken bir başka özellik de kısa aralıklarla habire anayasa değiştirilmesi. Örneğin, geçen yüzyıldaki anayasa değişikliklerinin tarihleri sırasıyla şöyle: 1824, 1841, 1864, 1871, 1872, 1880, 1883, 1885.

El Salvador'un son 100 yıllık siyasal yaşamına bir göz atıldığında, yönetimi ele geçiren ailelerin, kahve ticaretini ellerinde tutan çevrelerle iyi geçinmeye özen gösterdikleri dikkati çekiyor. Bu arada çıkan bazı ayaklanmalar ise çoğu kez diktatörlüklerle sonuçlan-

mış: 1931'de devlet başkanı olan Arturo Araujo'nun vaatlerini yerine getirmemesi üzerine çıkan ayaklanmada binlerce kişinin (resmî rakam 24 bin) ölmesini, Maximiliano Hernandez Martinez'in diktatörlüğünün izlenmesi gibi. 1932-1944 yılları arasında diktatörlük yapan Martinez, savaş sırasında açıkça mütteliklerden yana bir tutum izlemiş. Martinez 1944'te devrilmiş ve hemen arkasından yeni bir anayasa yapılmış.

Ülkede kahve ticareti 14 ailenin elinde. Birbirini izleyen darbeler ve diktatörler bu ailelerin, dayım yerindeyse, dalgasını taşıyamadı. Kahve ve pamuk fiyatları düşmeye görsün, baştaki diktatör hemen devriliyor: 1956-60'da Yarbay Jose Maria Lenus'un düşüşü gibi. Lenus'tan sonra kurulan sol eğilimli, asker-sivil karışımı cunta, başta merkez bankasını millileştirmek gibi bazı toplumsal reformlara yönelmişse de, güzende radikal değişiklikler yaratamamış.

1962'de yeni bir anayasa yapılmış. Bu anayasaya göre 18 yaşını dolduranlar oy verme hakkı kazanmış. Yasama erkini, üyeleri 2 yılda bir seçilen Temsilciler Meclisi, yürütme erkini 5 yılda bir seçilen cumhurbaşkanı ve yargı erkini de üyelerini Temsilciler Meclisi'nin seçeceği Yüksek Mahkeme'nin kullanması öngörülmüş.

- El Salvador'da 6 siyasal parti var:
- Ulusal Uzlaşma Partisi (Parti de Conciliacion Nacional) iktidar partisi.
- Hristiyan Demokrat Parti (Parti de Democratia Cristiano).
- Yenilik Hareketi Partisi (Parti Accion Renovadora) ilimli liberal.
- Demokratik Birleştirme Partisi (Parti de Unificacion Democratica) Lenus'un partisi.
- Demokratik Hareket Partisi (Parti de Action Democratica).
- Nisan ve Mayıs Devrimi Partisi (Parti de Revolucionario de Abril y Mayo).

El Salvador'un yoksul bir ülke olduğunu daha önce belirtmiştik. İktisadi yapı hayli adaletsiz, işsizlik yaygın, nüfus yoğun olduğu için halk komşu ülkelere göç ediyor. 1930 iktisadi bunalımından çok kötü etkilenmiş, halkın yaşam düzeyi ancak 1950'den sonra kahve fiyatlarının yükselmesi üzerine biraz düzelebilmiş. XIX. yüzyılda civit üretimini geçen kahve üretimi El Salvador'u Lâtin Amerika'nın 3. büyük kahve üreticisi yapmış. Ancak, ülke geliri bir tek ürünün yani kahvenin ihracına bağlı olduğu için, El Salvador dünya piyasalarındaki fiyat hareketlerinden aşırı etkilenen, ekonomik yapısı zayıf bir ülke.

«Serbest seçim vaddine rağmen»

EL SALVADOR'DA BİRKAÇ AY İÇİNDE AYAKLANMA ÇIKMASI BEKLENİYOR

San Salvador — El Salvador'un sağcı hükümeti, önümüzdeki yıl ülkede ilk kez serbest seçimler yapılacağına vaad etmesine rağmen, buradaki birçok gözlemci hükümetin seçimlere dek ayakta kalamayabileceğine inanıyorlar. Siyaset bilimi ve diplomasi uzmanları da, bu yoksul ve kalabalık ülkede, iki üç ay içinde, silahlı bir ayaklanmanın patlak vereceğini söylüyorlar.

Birikim 54-55/12

Başkan Carlos Humberto Romero, geçenlerde, muhalefeti dağıtmayı amaçlayan bazı girişimleri açıkladı. Bu girişimler arasında, bütün siyasal sürgünlerin ülkeye dönmelerine ve Mart ayındaki Kongre ve belediye seçimlerinin uluslararası gözetim altında yapılmasına izin verilmesi yer alıyordu.

General Romero, askerî devlet başkanlarının 45 yıl yönetimi ellerinde tutmasından sonra, geçen hafta, partisinin 1982 seçimlerindeki devlet başkanı adayının sivil olacağını söylediğinde, orduya dayalı kendi Ulusal Uzlaşma Partisi üyelerini bile şaşkına çevirdi.

General Romero, bunun yanısıra, uluslararası ve yerel Kızıl Haç yetkililerini hapishaneleri teftiş etmeleri için davet etti. Romero söz konusu daveti muhalefet ile Katolik Kilisesi'nin düzinelerle insanın gizlice tutuklandığı yolundaki iddialarına cevap olarak yaptı.

Çok Az, Çok Geç

Ancak, diplomatik ve askerî çevreler kadar, ilimli ve solcu muhalefet grupları da, Lâtin Amerikalıların salıda (otoriter yönetimden demokrasiye geçiş) diye adlandırdığı bu ilk pırıltıların hem çok az olduğunu, hem de çok geç kaldığını düşünüyorlar; üstelik, El Salvador'un hepsi birbirinden kaynaklanan toplumsal ve ekonomik adaletsizlikleri çözmeye yetmeyeceğine inanıyorlar.

El Salvador yıllar boyu hükümetin baskısı ile aşırı sağcı ve solcu akımların eylemlerine sahne olurken, terörizm ve işçi mücadelesi çok hareketli gelişmiştir.

Son iki ay içinde, iddia edildiğine göre kiliseyi zorlamakla suçlayan sağcı militanlar tarafından, 2 papaz öldürülmüştür. General Romero'nun işbaşına gelmesinden buyana 6 papaz katledilmiştir. 4 Ağustos'ta papazlardan birinin öldürülmesini, buna açapık bir misilleme olarak, birkaç gün sonra, hükümet yanısı bir belediye başkanının katli izlemiştir. Bir başka kentte, Nisan ayında iktidardaki partinin üyesi belediye başkanı öldürülmüştü. Geçen hafta ise, onun yerine geçen yeni belediye başkanı katledildi.

San Salvador'un merkezindeki kiliselerden birinde düzinelerle rahip ve rahibe, altı piskopos arasındaki bölünmeleri, papazların öldürülmesini ve dolaylı olarak da hükümeti halkın yeterince kınamamış olmasını protesto etmek amacıyla, bir haftadır açlık grevi sürdürüyor.

El Salvador'un en az üç büyük kentindeki öteki kiliseler, militan grupların köylüye dayalı federasyonu, Halk Hareketi İçin Birleşik Cephe ile Devrimci Halk Bloku'nun protestocu üyelerince ısgal edilmiş bulunuyor. Mayıs ayındaki bu ve buna benzer protesto gösterileri sırasında ve etresinde, hükümet kuvvetlerinin en az 80 kişiyi vurmuş; uluslararası alanda kinanınca, General Romero, güvenlik kuvvetlerinin tahriklere kapılmayacağını söyledi.

İşçi Grevleri

Dört büyük fabrikada militan işçi grevleri başladığı zaman da hükümet benzer vaatlerde bulunmuştu. Grevlerin Devrimci Halk Bloku ile işbirliği yapan bir komite tarafından örgütlendiği haber veriliyor. Grevçiler,

endüstriyel tesisleri ele geçirmek, yöneticileri ve öteki işçilerin rehlin almak gibi, benzer taktikler kullanıyorlar.

Askerler halktan destek gören gerillalara ittifaklarındaki yıkıcı güçleri suçlarken, ilimli siyasal gruplar arasında, üyelerinin zaman zaman militan solcu ideologlara kullandığı duygusu var. Hükümetin dışarıya ise, bu güçlerin makul talepler öne sürdüğü görüşü yaygın.

İlimli liderler ve diplomatik kaynaklar, giderek yayılan grevlerle fabrikalara el koyma eylemlerinin, ülke çapında bir yıkım hareketinin provası olmasından kaygı duyuyorlar.

Aynı zamanda, bir halk ayaklanmasından da korkuyor. El Salvador'du gerillaların Nikaragua'da geçenlerde gerçekleştirdiği devrimi taklit etmeleri olasılığını göz önüne alan hükümette paniğe yakın bir tedbir havası esiyor.

İspanyolların Saldığı Korku

Sandinistaların önderliğindeki Nikaragua hükümeti, devrimi ihraç etmeyeceğini açıkladı. Şimdilik, aksini yaptığına ilişkin hiçbir belirti yok. Ancak, önde gelen siyasal adamlarından birinin ifadesiyle, «Çarpışmaya hazır silahlı bin gerilla var.» söylentileri ortalıkta dolaşıyor.

Nikaragua'nın aksine, El Salvador'daki durum önemli farklılıklar gösteriyor. Gerilla grupları birbirinden çok daha kopuk ve bu gruplar Sandinistalar gibi uzlaşmaya, ilimlilerle işbirliği yapmaya pek yatkın değil. 4 milyon 800 bin nüfuslu bu ülkede muhalefet bir tek adam ya da aile üzerinde değil de, hükümet organlarındaki uzlaşma ve baskı yönetimiyle, tarıma dayalı ekonomi üzerinde yoğunlaşmış. Toprağa sahip olmayan ama durmadan çalışan halkın %90'dan fazlası, etkin bir biçimde para ekonomisinin dışında tutuluyor.

Yine de, Nikaragua'da olduğu gibi, siyasal geçitlerin yokluğu, hükümetin kalıcı bir değişikliğe yönelmemekte ayak diremesi, şiddet eylemleri için verimli bir zemin oluşturmuş.

Muhalefetteki siyasetçiler açısından serbest seçim mekanizması pek bir anlam taşıyor. Çünkü, bir politikacının dediği gibi, «Oyunu sandığa atıyorsun. Ve bu oy sayılıyor. Ama, seçim kampanyasına katıldın diye dayak yersen, bütün bunların ne anlamı var?»

Hükümete çeşitli yönlere baskı yapacak bir plan oluşturmak umuduyla Hristiyan Demokratlar, kilisenin ve daha liberal iş çevrelerinin çeşitli kesimleriyle birlikte, işçi, köylü ve öteki kitle gruplarıyla görüşmeler yapmaya başladılar. Başladılar ama bu süreç çok yavaş ilerliyor ve herkes zamanın giderek daraldığını hissediyor.

Herkesin tek çözüm yolu diye birbirine fısıldadığı şey, General Romero'nun yerine bir başkanın geçmesi. ABD'nin Lâtin Amerika işleri uzmanı Viron Vaky'nin, basına pek duyurulmayan ziyareti sırasında, derin kaygılarını dile getirdiği ve başkanlık seçimlerinin ileri bir tarihte ertelenmesini önerdiği ifade ediliyor. Kaynakların belirttiğine göre, General Romero, bu öneriyi, Anayasa'yı ihlal edeceği gerekçesiyle geri çevirmiş.

Birikim 54-55/13

Bazıları sivil-asker karışımı geçici bir cuntanın kurulmasını ya da aşırı sağdan gelebilecek bir darbenin önünü alabilmek amacıyla, merkezden kaynaklanacak bir darbenin bile çıkış yolu olabileceğini düşünüyor. Bir gözlemcinin dile getirdikleri şöyle: «Kimisine göre asıl sorun Romero, başkalarına göre ise Romero gitse de birşey farketmez. Çoğunluğa bakarsanız, herhangi bir girişimde bulunmak için artık çok geç.»

Karen De Young, «Rebellion Predicted in El Salvador Within Months», *International Herald Tribune*, 27 Ağustos 1979»

Son Gelişmeler...

Ajanslar, bu yazının yayınlanmasından on gün kadar sonra, Romero'nun kardeşinin öldürüldüğü haberini geçtiler: 58 yaşında ve bir otobüs şirketi sahibi olan Jose Romero, evinin yakınlarında vurulmuş, yanında bulunan kızı ise ağır yaralanmıştı. Romero'nun cesedi üzerine Sandinistaların bayrağı bırakılmıştı ama katillerin kimlikleri kesin olarak belirlenemedi. El Salvador'un İspanya'dan bağımsızlığını kazanışının 158. yıldönümüne rastlayan 15 Eylül günü, yaklaşık bir hafta önce öldürülen iki solcu öğretmenin cenaze törenine 25 bin kişi katıldı ve nasıl olduysa, olay çıkmadı.. Ama, Jose Romero'nun öldürülmesinin üstünden daha on gün geçmeden, bu kez, gösteri yapan güvenlik kuvvetleri 2 kişinin ölümüne ve 12'si ağır, 27 kişinin yaralanmasına neden oldu. O gün, ücretle-

rin arttırılmasını ve sağcıların saldırılarına karşı can güvenliklerinin sağlanmasını isteyen 20 bin öğretmen gösteri düzenlemişti. Sayıları bini bulan bir işçi ve öğrenci grubu ise bu gösteriyi desteklemiş, Romero'nun istifa etmesini isteyen sloganlar atmış, polisler dağılma uyarılarını dinlemeyince de üzerlerine ateş açılmıştı.⁴ Ertesi günü, öldürülen 2 öğretmenin cenaze töreni dolayısıyla El Salvador'da askeri birlikler alarma geçirildi.⁵

Bu arada, bir iç savaşın çıkmasına engel olmaya çabalayan ABD yönetiminin özel olarak görevlendirdiği bir diplomatın, üç hafta içinde, El Salvador'a habersiz iki ziyaret yaptığı haberi sızdı.⁶ Güney Amerika uzmanı William Bowder hükümet yetkilileri ile görüşmeler yapmıştı. Aynı haberde, Ağustos ayı başında da, Latin Amerika işleriyle görevli dışişleri bakan yardımcılardan Viron Vaky'nin, Romero'ya, 1982'de yapılacak açıklanan başkanlık seçimlerinin ortelenmesini önerdiği kaydediliyordu.⁷

23 Eylül tarihli bir haberde, San Salvador'da bir traktör fabrikasının genel müdürü olan 37 yaşında Amerikalı bir işadaminin, kimliği belirsiz silahlı kişilerce kaçırıldığı, El Salvadorlu yardımcısının ise öldürüldüğü öğrenildi.⁸ İki gün sonra, gerillaların el bombaları ile San Salvador'daki Ulusal Saray'a saldırması gerillimi bir anda arttırdı.⁹ Başkentten orta yerinde patlak veren olayda, koruma taburu otomatik silahlarla ateş açınca, iki ateş arasında kalan sivil halktan en az 7 kişi öldü, 30 kişi de yaralandı.

¹ El Salvador'a ilişkin daha geniş bilgi için bkz. Meydan-Larousse, Cilt 4. s. 206-9.

² Burada verilen rakamlar en son istatistikleri yansıtmadığı için yaklaşık veriler olarak kabul edilmelidir.

³ 3 Mayıs 1979'da Devrimci Halk Blok'una mensup gerillalar Fransa ve Kosta Rika elçiliklerini basarak, elçileri rehin aldılar. Gerillalar, tutuklu bulunan 4 arkadaşlarının salıverilmesini ve Romero'nun istifa etmesini istediler. Pazarlık uzun sürdü, sonunda gerillalar son yılların en uzun süreli rehin alma olayını gerçekleştirdikten sonra, rehinelere salıverip Panama'ya geçtiler. Bu arada, gerillaları desteklemek amacıyla, San Salvador'da büyük katedralin önünde gösteri yapan sivil halka ateş açan güvenlik kuvvetleri yaklaşık 30 kişinin ölmesine neden oldu. Daha sonra çıkan olaylarda halktan ölenlerin sayısı 80'e ulaştı.

⁴ *Cumhuriyet*, 16 Eylül 1979.

⁵ *Cumhuriyet*, 17 Eylül 1979.

⁶ *Günaydın*, 17 Eylül 1979.

⁷ Bu nokta Karen De Young'un yazısında da yer almıştı.

Not: Bu derlemede, görece kısa olduğu, dolayısıyla çok sayıda gazete haberi kullanılmasına gerek kalmadığı için dipnotlarında gazete ve tarihlen ayrı ayrı verilmiştir. Çin ya da Uganda'ya ilişkin yazılar gibi, çok olgu ve haber kaydedilen derlemelerde de her bir olgu için dipnotu verilebilir. Ancak, bu durumda dipnotlar sayfalar tutuyor ve yer darlığı nedeniyle genel bir dipnotu veriliyor.